

สถานการณ์และแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่มุ่งเน้นผลลัพธ์

วิมลพรรณ สังข์สกุล, พย.ม.¹

ปัทมา ผ่องศิริ, ปร.ด.²

จรรยาศรี มีหนองหว้า, ปร.ด.¹

วิภาวี พลแก้ว, พย.ม.³

(วันที่ส่งบทความ: 8 พฤษภาคม 2564; วันที่แก้ไข: 26 พฤษภาคม 2564; วันที่ตอบรับ: 2 มิถุนายน 2564)

บทคัดย่อ

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กในปฐมวัยอย่างเต็มศักยภาพ จะทำให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ ถึงแม้ว่าครอบครัวจะมีบทบาทหลักในการดูแลและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก แต่ต้องได้รับความร่วมมือจากชุมชน ร่วมกับการสนับสนุนจากภาครัฐด้วยเช่นกัน ทั้งหน่วยงานด้านสาธารณสุข ด้านการศึกษา และด้านเศรษฐกิจและสังคม ที่ต้องทำงานอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องและเกื้อหนุนกัน ในปัจจุบัน สถานการณ์การดำเนินงานดังกล่าวมีความชัดเจนมากกว่าในอดีต แต่ภาวะสุขภาพ และพัฒนาการของเด็กปฐมวัยยังเป็นประเด็นที่ต้องพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวน สถานการณ์และนำเสนอแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ โดยเน้นคุณภาพ การจัดบริการสำหรับครอบครัว และได้นำเสนอแบบบันทึกข้อมูลพัฒนาการประจำตัวของเด็กเฉพาะราย ที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องบันทึกข้อมูลร่วมกัน เพื่อใช้เป็นหลักฐานที่แสดงประสิทธิภาพและผลสำเร็จของการส่งเสริมพัฒนาการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสำคัญ คือ เด็กไทยทุกคนมีพัฒนาการสมวัย เติบโตเป็น ทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพของประเทศชาติ

คำสำคัญ: แนวทางที่เน้นผลลัพธ์, พัฒนาการเด็ก, เด็กปฐมวัย

¹ พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ สถาบันพระบรมราชชนก

² ผู้อำนวยการ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ สถาบันพระบรมราชชนก

³ พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา สถาบันพระบรมราชชนก

¹ Corresponding author: วิมลพรรณ สังข์สกุล, Email: wimonpan_s@yahoo.com

Situation and Outcome-Based Recommendations to Promote Early Childhood Development

Wimonpan Sungsakul, M.S.N.¹

Pattama Phongsiri, Ph.D.²

Jaroonsree Meenongwah, Ph.D.¹

Wipawee Ponkaew, M.S.N.³

(Received: May 8th, 2021; Revised: May 26th, 2021; Accepted: June 2nd, 2021)

Abstract

Promoting development of the full potential of children in their early childhood will help them become better quality adults. Although the family plays the primary roles in nurturing and promoting the development of their children, cooperation with their communities and support from the state are also valuable. Many government sectors, such as agencies related to public health, education, and socio-economics, are involved in, and play a principal role, child development. All parties involved have to integrate their work accordingly to enable it to be provided in a supportive, concrete way. Currently, the operations among them are clearer than it has been in the past, but the health conditions and development of Thai children still needs to be continuously improved. This article aims to review the current situation and propose outcome-based guidelines for promoting early childhood development. The guidelines are focused on the quality of services for families and providing all agencies involved with an individualized child developmental portfolio, which will be shared among them. The portfolio will be used as evidence of the efficacy and success of development promotion programs for each individual child to help achieve the ultimate goal of all Thai children having proper developmental support to achieve the best outcome possible and become a quality human resource for the nation.

Keyword: outcome-based recommendation, child development, early childhood

¹ Registered nurse, Senior professional level, Boromarajonani College of Nursing, Sanpasithiprasong, Praboromarajchanok Institute

² Director, Boromarajonani College of Nursing, Sanpasithiprasong, Praboromarajchanok Institute

³ Registered nurse, Professional level, Boromarajonani College of Nursing, Nakhon Ratchasima, Praboromarajchanok Institute

¹ Corresponding author: Wimonpan Sungsakul, Email: wimonpan_s@yahoo.com

บทนำ

ช่วงปฐมวัยมีความสำคัญของชีวิตมนุษย์ เพราะการเจริญเติบโตและการพัฒนาที่เกิดขึ้นในช่วงนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่มีผลต่อการเรียนรู้พฤติกรรมและภาวะสุขภาพในวัยผู้ใหญ่ โดยเฉพาะการเจริญเติบโตและพัฒนาของสมอง ซึ่งเป็นรากฐานสำหรับการพัฒนาโครงสร้างและการทำงานของสมองตลอดชีวิต พัฒนาการเด็กปฐมวัยนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมีลำดับขั้นตอนต่อเนื่อง ตั้งแต่ปฏิสนธิ จนถึงอายุ 6 ปี โดยจะเกิดขึ้นควบคู่กันไปตามเกณฑ์อายุและวัยของเด็ก และต้องอาศัยปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมและการเรียนรู้ การอบรมสั่งสอน การเลี้ยงดู จนส่งผลให้เด็กมีความสามารถและพฤติกรรมที่แตกต่างกัน และเป็นไปตามศักยภาพของตน (จิตติมา ชูใหม่, 2559) หากการเลี้ยงดูและตอบสนองทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาที่ไม่เหมาะสม จะทำให้เด็กมีพัฒนาการที่ไม่สมวัย ขาดทักษะในการเรียนรู้และการปรับตัวในสังคม การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยจึงเป็นประเด็นสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าและมั่นคง (จิตติมา ชูใหม่, 2559)

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในปัจจุบันยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร จากรายงานขององค์การอนามัยโลกพบว่าเด็กทั่วโลกมีพัฒนาการผิดปกติประมาณร้อยละ 15-20 สำหรับประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2557 พบเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการไม่สมวัย และมีแนวโน้มไม่คงที่ มากถึงร้อยละ 27.70 (World Health Organization [WHO], 2017) และจากการสำรวจสถานการณ์พัฒนาการของเด็กปฐมวัย ปี พ.ศ. 2561 พบว่า เด็กไทยที่พัฒนาการสมวัยทุกด้านมีเพียงร้อยละ 67.50 นอกจากนี้ยังพบว่า พัฒนาการของเด็กปฐมวัยของไทยเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยโดยมีแนวโน้มลดลง และมีอัตราต่ำกว่าสถิติของ WHO ที่สำรวจเด็กปฐมวัยทั่วโลกแล้วพบว่าเด็กมีพัฒนาการสมวัยร้อยละ 80-85 (จินตนา พัฒนพงษ์ศรี และวันนิสาห์ แก้วแข็งขัน, 2561) การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยจึงเป็นประเด็นสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ด้านการเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ โดยการส่งเสริมเด็กปฐมวัยได้พัฒนาทักษะทางสมองและสังคมอย่างเหมาะสม (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2562)

การส่งเสริมพัฒนาการในช่วงปฐมวัยจะเป็นพื้นฐานที่ดีสำหรับพัฒนาการในช่วงวัยเรียนและวัยรุ่นตอนต้น เพราะจะเป็นการพัฒนาความคิดวิเคราะห์ การฝึกระเบียบวินัย การควบคุมสิ่งรบกวน และการจัดการเพื่อบรรลุเป้าหมายที่เป็นสิ่งสำคัญในวัยผู้ใหญ่ ทักษะความสามารถที่พัฒนาจากสมรรถนะขั้นพื้นฐานในวัยเด็กนี้จะคงอยู่ไปตลอดช่วงชีวิต บทความวิชาการฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนสถานการณ์และเสนอแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการตรวจสอบ ติดตาม และส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยได้

ความสำคัญของการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย

พัฒนาการของเด็กเป็นการเปลี่ยนแปลงพัฒนาของร่างกาย สังคม อารมณ์ ความรู้สึก พฤติกรรม และทักษะการสื่อสารที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในวัยผู้ใหญ่ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านกล้ามเนื้อใหญ่ ด้านกล้ามเนื้อเล็ก ด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง และด้านภาษา พัฒนาการนี้

เป็นความสามารถของเด็กที่เพิ่มขึ้นเป็นลำดับอย่างต่อเนื่อง และเป็นกระบวนการสะสม (McLeod, 2017) เริ่มจากการพัฒนาโครงสร้าง และหน้าที่ของสมองตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา โดยโครงสร้างวงจรในสมอง จะเกิดขึ้นเมื่อสมองมีการตอบสนองกับสิ่งแวดล้อมที่มากระทบ แล้วสร้างจุดเชื่อมต่อซึ่งเป็นการสร้าง สัญญาณวงจรใหม่ ทำให้โครงสร้างของสมองเปลี่ยนแปลงไป เมื่อมีสัญญาณประสาทเกิดขึ้นจะเกิดการ กระตุ้นการเชื่อมโยงของเซลล์ประสาทตลอดเวลา (Bruchhage, Ngo, Schneider, D'sa, & Deoni, 2020) สมองจะมีการพัฒนาสูงสุดในช่วง 5 ปีแรก การเลี้ยงดูเด็กในแต่ละช่วงวัยจึงต้องสอดคล้องกับการพัฒนา ของสมองในช่วงเวลานั้น และมีความแตกต่างกันตามการพัฒนาของสมองที่เปลี่ยนแปลงตามวัย

จากการที่พัฒนาการเกิดขึ้นตามลำดับอย่างมีแบบแผนและต่อเนื่อง และเป็นกระบวนการสะสม ทำให้พัฒนาการทุกด้านมีความสัมพันธ์กัน และมีผลกระทบต่อกันและกัน ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การพัฒนาในด้านใดด้านหนึ่ง อาจส่งผลกระทบต่อกระบวนการอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องได้ นอกจากนี้ พัฒนาการยังขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพซึ่งเป็นความพร้อมของร่างกายและอวัยวะต่าง ๆ ที่ทำให้มีความสามารถในการกระทำอย่างหนึ่งได้ และการเรียนรู้ซึ่งเป็นการฝึกฝนจนเกิดการสะสมความชำนาญ การที่จะเรียนรู้ ได้ดีต้องอาศัยการมีบุคลิกภาพก่อน ดังนั้นการเร่งสอนทักษะใดทักษะหนึ่งในขณะที่เด็กยังไม่มีความพร้อม นอกจากจะทำให้เด็กไม่เกิดการเรียนรู้ที่จะทำ และไม่เกิดเป็นกระบวนการสะสมจนมีทักษะเพียงพอแล้ว เด็กจะไม่มีความพร้อมในการพัฒนาไปสู่พัฒนาการขั้นต่อไปอีกด้วย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการ ในขั้นต่อไปได้ หรือเด็กอาจเกิดความวิตกกังวลจนส่งผลต่อพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคมได้เช่นกัน (Mangrue, 2019)

บริเวณต่าง ๆ ของสมองมีความไวต่อข้อมูลที่ป้อนทางประสาทสัมผัส มีการจัดระเบียบและทำงาน ได้สมบูรณ์ในช่วงวัยที่ต่างกัน (Hozt, 2006) การขาดข้อมูลที่ป้อนทางประสาทสัมผัสในช่วงวัยที่เหมาะสม อาจทำให้สมองพัฒนาได้ไม่เต็มประสิทธิภาพ แม้ว่ามีข้อมูลที่ป้อนเข้ามาในช่วงเวลาอื่น การเจริญเติบโต ของสมองอาจไม่สมบูรณ์หรือรวดเร็วเท่ากับช่วงเวลาที่สมองไวต่อข้อมูล การเข้าใจการพัฒนาโครงสร้าง ของสมอง และการเลี้ยงดูเพื่อส่งเสริมพัฒนาการ โดยการจัดประสบการณ์เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสใน ช่วงวัยที่เหมาะสมจึงเป็นสิ่งที่ทำให้เด็กมีสติปัญญาที่เฉลียวฉลาด และมีความพร้อมที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่

สถานการณ์ด้านพัฒนาการและการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัย

เด็กไทยที่มีพัฒนาการสมวัยทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็ก ด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง และด้านภาษานั้น มีแนวโน้มลดลง จากผลการสำรวจพัฒนาการเด็ก ของกรมอนามัย พบว่าในปี พ.ศ. 2542, 2547 และ 2550 เด็กปฐมวัย (อายุ 1-5 ปี) ที่มีพัฒนาการสมวัยทั้ง 4 ด้านมีแนวโน้มลดลง และปรับเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2553 ในขณะที่เด็กที่สงสัยว่ามีพัฒนาการล่าช้ามีมากถึง ร้อยละ 29.7, 29.0, 32.3 และ 29.7 ตามลำดับ (ฐิติมา ชูใหม่, 2559) รัฐบาลจึงให้ความสำคัญในการพัฒนาเด็ก และเยาวชน โดยเฉพาะเด็กปฐมวัย โดยได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ชาติด้านเด็กปฐมวัย (แรกเกิด-6ปี) ขึ้น เพื่อ จะได้พัฒนาเด็กปฐมวัยทุกคนในประเทศไทยให้ได้รับการพัฒนารอบด้านตามวัยอย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง

โดยมีเป้าหมายให้เด็กปฐมวัยได้รับการส่งเสริมพัฒนาการและมีพัฒนาการสมวัยไม่น้อยกว่าร้อยละ 85 รวมทั้งการส่งเสริมความฉลาดทางสติปัญญา (Intelligence Quotient [IQ]) และความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient [EQ]) เพื่อให้มีความฉลาดทั้งทางสติปัญญาเฉลี่ยไม่น้อยกว่า 100 และมีความฉลาดทางอารมณ์ไม่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2562)

การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เริ่มพัฒนาโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้จัดตั้งและกำกับดูแลศูนย์เด็กปฐมวัย ในปี พ.ศ. 2555 รัฐบาลประกาศแผนยุทธศาสตร์ชาติด้านเด็กปฐมวัย (ปีพ.ศ. 2555-2559) ซึ่งได้กำหนดให้เด็กอายุมากกว่า 3 ปี จนถึงวัยก่อนเข้ารับการศึกษาในระดับประถมศึกษา ต้องได้รับบริการในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยเมื่อมีความต้องการ ต่อมาในปี พ.ศ. 2558 กระทรวงสาธารณสุขได้พัฒนาโครงการและคู่มือการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (Developmental Surveillance and Promotion Manual [DSPM]) โดยมีนโยบายให้ใช้ในโรงพยาบาลจังหวัดและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทั่วประเทศและในปีเดียวกันรัฐบาลได้เริ่มโครงการเงินอุดหนุนทารกแรกเกิดในครัวเรือนยากจน โดยให้เงินช่วยเหลือครอบครัวละ 400 บาทต่อเดือน ซึ่งต่อมาได้เพิ่มเป็น 600 บาทต่อเดือนจนเด็กอายุครบ 3 ปี (สถาบันพัฒนาอนามัยเด็กแห่งชาติ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2560)

ปัญหาด้านพัฒนาการเด็กปฐมวัยเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในแทบทุกประเทศ แม้จะมีโครงการส่งเสริมพัฒนาการที่หลากหลายแต่ผลลัพธ์ที่ได้กลับยังไม่น่าพอใจ ปัญหาและอุปสรรคที่พบทั่วโลก คือ ปัญหาด้านการสื่อสารหรือขาดระบบการส่งต่อข้อมูลที่เหมาะสม ซึ่งเกิดจากการทำงานแบบแยกส่วน ทำให้โครงการและระบบต่าง ๆ ที่จัดให้ยังไม่มีการส่งต่อหรือแบ่งปันข้อมูลกัน นอกจากนี้ยังมีปัญหาการไม่สามารถเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานและการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง การสนับสนุนและการบริการที่จัดให้ไม่ตรงต่อความต้องการของครอบครัว เป็นต้น ส่วนในประเทศไทยพบอุปสรรค คือ ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยพร่องความรู้ความเข้าใจ และทักษะความชำนาญในการประเมินพัฒนาการ อุปสรรคในการส่งเสริมพัฒนาการไม่เพียงพอ การประสานความร่วมมือและการส่งต่อข้อมูลระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่ชัดเจน และกระบวนการถ่ายทอดนโยบาย การกำกับ ติดตาม และการสนับสนุนระดับอำเภอและระดับจังหวัดยังไม่เป็นระบบ (วิจิตร จันดาบุตร, วิทยา อยู่สุข, และวิโรจน์ เชมรัมย์, 2561; เสกสันต์ ชานมณีรัตน์, 2560) จากสถานการณ์ด้านภาวะสุขภาพและพัฒนาการเด็กปฐมวัย รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการดังกล่าว จึงควรมีแนวทางการแก้ไข เพื่อให้การดำเนินการส่งเสริมพัฒนาการเด็กบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

นโยบายและหน่วยงานที่ดูแลด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยมีความเกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วน ตั้งแต่ครอบครัว หน่วยงานด้านสาธารณสุข การศึกษา ด้านเศรษฐกิจ สังคม โดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องทำงานร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้การส่งเสริมพัฒนาการเด็กดำเนินการไปอย่างสอดคล้องและเกื้อหนุนกัน

ปัจจุบันประเทศไทยมีนโยบายและกำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบในการพัฒนาเด็กปฐมวัยไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564) ที่จัดทำตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) ซึ่งใช้เป็นแผนหลักของการพัฒนาประเทศและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development goals [SDGs]) โดยในยุทธศาสตร์ที่ 1 เป็นการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ การเตรียมพร้อมด้านกำลังคน และการเสริมสร้างศักยภาพของประชากรในทุกช่วงวัย มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพทุนมนุษย์ของประเทศ โดยพัฒนาคนให้เหมาะสมตามช่วงวัย เพื่อให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ

แผนและยุทธศาสตร์ดังกล่าวได้กำหนดพระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พุทธศักราช 2562 (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2562) ที่มุ่งเน้นการบูรณาการงานด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัยระหว่าง 4 กระทรวงหลัก คือ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงศึกษาธิการ โดยกระทรวงสาธารณสุขทำหน้าที่ส่งเสริมสุขภาพแม่และเด็ก และกำหนดแผนผังการดำเนินการเกี่ยวกับการดูแลเฝ้าระวัง คัดกรองและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก (สถาบันพัฒนาอนามัยเด็กแห่งชาติ, 2560) มีโครงการที่ดำเนินการโดยกรมอนามัย ได้แก่ โครงการตั้งครรภ์คุณภาพเพื่อลูกเกิดรอดแม่ปลอดภัย และโครงการบูรณาการงานส่งเสริมสุขภาพเด็กปฐมวัยในชุมชน เช่น สูงดีสมส่วน พัฒนาการสมวัย และฟันไม่ผุ เป็นต้น (กรมอนามัย, 2563) นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาคุณภาพระบบบริการส่งเสริมพัฒนาการเด็กแรกเกิด – 5 ปี ที่มีปัญหาพัฒนาการอีกด้วย (สถาบันราชานุกูล, 2555)

ในด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในสังกัดของกระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้ดูแลเด็กให้ทำหน้าที่ดูแลเด็กปฐมวัย ในด้านการส่งเสริมพัฒนาการ เฝ้าระวัง การเจริญเติบโตและพัฒนาการที่ปกติและผิดปกติ (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, 2561) ส่วนกระทรวงศึกษาธิการซึ่งมีหน้าที่ในการจัดการศึกษาและส่งเสริมนักศึกษาให้กับประชาชนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกันนั้น ได้มีประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายและแนวปฏิบัติในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการจัดบริการสำหรับเด็กปฐมวัยของโรงเรียนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ นอกจากความรับผิดชอบของกระทรวงต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วยังมีการกำหนดมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติเพื่อใช้เป็นมาตรฐานกลางสำหรับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในทุกสังกัดกระทรวง และมีจัดบริการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดของ กระทรวงมหาดไทย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นต้น

แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่มุ่งเน้นผลลัพธ์

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ เป็นการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยให้มีสถานะความเป็นอยู่ที่ส่งเสริมให้มีพัฒนาการสมวัย ในบทความนี้ผู้เขียนได้นำเสนอแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการดังกล่าวในรูปแบบของแบบบันทึกการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ (Outcome-based Child Development Portfolio) ซึ่งได้พัฒนาขึ้นจากแนวคิดการกำหนดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์สำหรับ

เด็กและครอบครัว (Desired results for children and family, California Department of Education, 2021) และกรอบแนวคิดสุขภาวะเด็ก (Gromada, Rees, & Chzhen, 2020) โดยได้พิจารณาให้สอดคล้องกับข้อเสนอในการดำเนินการติดตามและประเมินผลของการดูแลด้านพัฒนาการเด็กของ WHO และองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (The United Nations Children's Fund [UNICEF], WHO/UNICEF, 2018) ตลอดจนนโยบายและกิจกรรมการดำเนินการส่งเสริมภาวะสุขภาพและพัฒนาการของเด็กของประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ (กรมอนามัย, 2563; Lancet, 2016) รวมทั้งประเทศสิงคโปร์ ซึ่งเน้นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของครอบครัว การบูรณาการการทำงาน การประสานและส่งต่อ (Ho, 2007) หลังจากนั้นได้ออกแบบข้อรายการสำหรับการบันทึกโดยมีองค์ประกอบ 6 ด้าน ได้แก่ (1) ผลลัพธ์ที่เกิดกับเด็กปฐมวัย ได้แก่ การเจริญเติบโต พัฒนาการ และภาวะสุขภาพ (2) นโยบายรัฐด้านสุขภาพ/ครอบครัว/การศึกษา (3) เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม อาชีพ รายได้ ที่อยู่อาศัยของครอบครัว (4) เครือข่ายแหล่งสนับสนุนในชุมชน การมีส่วนร่วมของพ่อแม่กับโรงเรียน (5) การเลี้ยงดูจากครอบครัว/ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก/โรงเรียนอนุบาล (6) สถานที่สำหรับการเล่นนอกบ้าน และของเล่นสำหรับเด็ก เพื่อให้มั่นใจว่าเด็กปฐมวัยทุกรายได้รับการดูแลทั้งด้านการเลี้ยงดูจากครอบครัว สุขภาพ และการศึกษาอย่างครบถ้วน

จุดมุ่งหมายหลักของแบบบันทึกการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ คือเพื่อประกอบการประเมินและติดตามการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของครอบครัว และการได้รับบริการเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งใช้เป็นหลักฐานที่แสดงผลสัมฤทธิ์ของการส่งเสริมพัฒนาการประจำตัวเด็กปฐมวัยเฉพาะราย โดยแบ่งการบันทึกข้อมูลเป็น 3 ส่วน คือ ข้อมูลทั่วไป ผลการประเมินพัฒนาการ และข้อรายการการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ จำนวน 28 ข้อ ซึ่งแบ่งย่อยเป็น 5 ด้าน คือ การดูแลขณะตั้งครรภ์และหลังคลอด (4 ข้อ) การดูแลเด็กเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก (8 ข้อ) การปฏิบัติเมื่อเจ้าหน้าที่คัดกรองพัฒนาการของเด็กแล้วสงสัยว่าล่าช้า (4 ข้อ) การดูแลในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กหรือโรงเรียนอนุบาล (6 ข้อ) และการให้คำปรึกษา/ช่วยเหลือแก่ครอบครัว (6 ข้อ) แต่ละข้อได้กำหนดผู้ที่ทำหน้าที่บันทึกข้อมูลโดยใช้หมายเลขกำกับ คือ พ่อ-แม่ ผู้ปกครอง (1) เจ้าหน้าที่สาธารณสุข (2) คุณครู/พี่เลี้ยงศูนย์พัฒนาเด็ก (3) และเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/กระทรวงมหาดไทย/กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (4) แบบบันทึกนี้จึงสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำกัติดตามการดำเนินงานส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยของทุกฝ่าย โดยครอบครัวใช้บันทึกและตรวจสอบบทบาทของตนในการเลี้ยงดูบุตรและติดตามการได้รับบริการจากหน่วยงานรัฐ ส่วนหน่วยงานรัฐใช้บันทึกและตรวจสอบความครอบคลุมต่อเนื่องของการให้บริการ และใช้เป็นแนวทางค้นหาอุปสรรคของการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยรายบุคคลเด็กปฐมวัยและครอบครัว

แบบบันทึกการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ (Outcome-Based Child Development Portfolio)

ชื่อ.....อายุ.....ปี.....เดือน			
วันเดือนปีเกิด.....น้ำหนักแรกคลอด.....กรัม			
ปัญหาสุขภาพแรกคลอด.....			
ผลการประเมินพัฒนาการ			
2 เดือน	☐ ปกติ ☐ สงสัยล่าช้า ด้าน..... ☐ ล่าช้า ด้าน.....	12 เดือน	☐ ปกติ ☐ สงสัยล่าช้า ด้าน..... ☐ ล่าช้า ด้าน.....
4 เดือน	☐ ปกติ ☐ สงสัยล่าช้า ด้าน..... ☐ ล่าช้า ด้าน.....	18 เดือน	☐ ปกติ ☐ สงสัยล่าช้า ด้าน..... ☐ ล่าช้า ด้าน.....
6 เดือน	☐ ปกติ ☐ สงสัยล่าช้า ด้าน..... ☐ ล่าช้า ด้าน.....	30 เดือน	☐ ปกติ ☐ สงสัยล่าช้า ด้าน..... ☐ ล่าช้า ด้าน.....
9 เดือน	☐ ปกติ ☐ สงสัยล่าช้า ด้าน..... ☐ ล่าช้า ด้าน.....	42 เดือน	☐ ปกติ ☐ สงสัยล่าช้า ด้าน..... ☐ ล่าช้า ด้าน.....
ว.ด.ป.	ผลการดูแล	การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่มุ่งเน้นผลลัพธ์	
		การดูแลขณะตั้งครรภ์และหลังคลอด	
		1. มารดาได้ยาบำรุงโลหิตทุก 3 เดือน ขณะตั้งครรภ์เพื่อป้องกันภาวะซีด (1), (2)	
		2. มารดาฝากครรภ์คุณภาพอย่างน้อย 5 ครั้ง (1), (2)	
		3. น้ำหนักตัวแรกคลอดไม่ต่ำกว่า 2500 กรัม (1), (2)	
		4. มารดาได้รับการคัดกรองภาวะซึมเศร้า (1), (2)	
		การดูแลเด็กเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก	
		5. บิดามารดาหรือผู้ดูแลเลี้ยงดูเด็กที่บ้านโดยส่งเสริมพัฒนาการให้เด็กตามคู่มือ DSPM (1), (2)	
		6. บิดามารดาได้รับคำแนะนำและการสนับสนุนให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างน้อย 6 เดือน (1),(2)	
		7. น้ำหนัก ส่วนสูงของเด็กเป็นไปตามเกณฑ์ (1), (2)	
		8. ได้รับคำแนะนำการใช้คู่มือ DSPM เล่มสีขาวย เพื่อเฝ้าระวังพัฒนาการลูกเมื่ออายุ ☐ 9 เดือน / ☐ 18 เดือน (2 ปี) / ☐ 30 เดือน (2 ปี 6 เดือน) และ ☐ 42 เดือน (3 ปี 6 เดือน) (1), (2)	
		9. มีการประเมินพัฒนาการลูกทุกครั้งที่มานัดวัคซีน (1), (2) (เมื่ออายุ ☐ 2 เดือน / ☐ 4 เดือน / ☐ 6 เดือน / ☐ 9 เดือน / ☐ 12 เดือน / ☐ 18 เดือน (1 ปี 6 เดือน) / ☐ 30 เดือน (2 ปี 6 เดือน))	
		10. ได้รับทราบผลการประเมินพัฒนาการในแต่ละครั้ง (1), (2)	
		11. ได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลเพื่อส่งเสริมพัฒนาการลูกหลังจากรับการประเมินพัฒนาการแต่ละครั้ง (1), (2)	

ว.ด.ป.	ผลการดูแล	การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่มุ่งเน้นผลลัพธ์
		12. ได้รับทราบความก้าวหน้าหรือปัญหาเกี่ยวกับพัฒนาการของลูกในภาพรวมอย่างต่อเนื่อง (1), (2)
		ในกรณีเมื่อเจ้าหน้าที่คัดกรองพัฒนาการของลูก ตอนอายุ ☐ 9 เดือน/ ☐ 18 เดือน / ☐ 30 เดือน (2 ปี 6 เดือน) และ ☐ 42 เดือน (3 ปี 6 เดือน) แล้วสงสัยว่าล่าช้า
		13. ได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการตามวัยที่บ้านภายใน 30 วัน (1), (2)
		14. ได้รับคำแนะนำให้พาลูกไปรับการคัดกรองพัฒนาการซ้ำภายใน 30 วัน หลังจากส่งเสริมพัฒนาการที่บ้าน (1), (2)
		15. มีการกระตุ้นพัฒนาการเป็นระยะเวลา 3 เดือนและรักษาสาเหตุ หลังจากคัดกรองซ้ำแล้ว ลูกยังมีปัญหาพัฒนาการ (1), (2)
		16. ได้รับการประเมินซ้ำและตรวจวินิจฉัยเพิ่มเติมโดยแพทย์หลังกระตุ้นพัฒนาการ 3 เดือน แล้วลูกยังสงสัยมีปัญหาพัฒนาการ (1), (2)
		การดูแลในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กหรือโรงเรียนอนุบาล
		17. ผู้ปกครองแจ้งให้คุณครูปฐมวัยทราบเกี่ยวกับพัฒนาการและ/หรือปัญหาพัฒนาการของลูก ก่อนเข้าโรงเรียน (1), (3)
		18. มีรายงานข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาพัฒนาการของลูกจากหน่วยบริการสาธารณสุขแก่โรงเรียน หรือคุณครูปฐมวัย (1), (2), (3)
		19. ผู้ปกครองมีการพูดคุยกับคุณครูปฐมวัยเกี่ยวกับพัฒนาการและ/หรือปัญหาพัฒนาการของ เด็กเมื่ออยู่ในชั้นเรียน (1), (3)
		20. มีการพูดคุยกับระหว่างผู้ปกครองคุณครูปฐมวัยเกี่ยวกับกิจกรรมการดูแลเด็กขณะอยู่ที่บ้าน เพื่อส่งเสริมพัฒนาการ (1), (3)
		21. ผู้ปกครองมีส่วนร่วมกับกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมพัฒนาการ (1), (3)
		22. มีการร่วมพูดคุยปรึกษาเกี่ยวกับการกระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาการของเด็กระหว่างผู้ปกครอง กับเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข และคุณครูปฐมวัย (1), (2), (3)
		การให้คำปรึกษาช่วยเหลือแก่ครอบครัว
		23. มีการเยี่ยมบ้าน ให้คำแนะนำในการเลี้ยงดู (1), (2), (3), (4)
		24. มีเวลาในการเลี้ยงดูบุตร/หากไม่ได้เลี้ยงดูบุตรเอง มีผู้เลี้ยงหรือสถานที่ฝากเลี้ยงที่มีคุณภาพ ปลอดภัย (1), (4)
		25. ได้รับคำแนะนำและสามารถจัดสรรเวลาเล่นคุณภาพ เล่นิทาน การจัดหาของเล่นจาก เครื่องใช้ในบ้าน (1), (2), (4)
		26. ได้รับคำแนะนำและช่วยเหลือในการจัดสิ่งแวดล้อมภายในบ้านให้สะอาดปลอดภัย (1), (2), (4)
		27. มีที่อยู่อาศัยมั่นคง มีอาชีพ และรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต (1), (4)
		28. มีสนามเด็กเล่นชุมชนที่ปลอดภัยอยู่ใกล้บ้าน (1), (4)
หมายเหตุ : ผู้บันทึกข้อมูล (1) พ่อแม่ ผู้ปกครอง (2) เจ้าหน้าที่สาธารณสุข (3) คุณครู/พี่เลี้ยงศูนย์พัฒนาเด็ก (4) เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/กระทรวงมหาดไทย/กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์		

บทบาทครอบครัวในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่มุ่งเน้นผลลัพธ์

ครอบครัวเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของเด็กเพราะพัฒนาการเด็กได้รับอิทธิพลโดยตรงจากปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่บ้าน (นัยนา ภูลม, จินตนา วัชรสินธุ์, และนุจรีย์ ไชยมงคล, 2561) การมีพัฒนาการสมวัยของเด็กเป็นผลมาจากรูปแบบการเลี้ยงดูของครอบครัว โดยเฉพาะการเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลและยอมรับในตัวเด็ก (จิตตารีย์ ชาติมนตรี, ชมพูนุท แสงวิจิตร, จักรวาล เรณูรส, และวิชนันท์ จุลบุตร, 2563) จากรายการบันทึกในแบบบันทึกทั้ง 28 ข้อ นั้น จะเห็นว่าครอบครัวมีบทบาทในการดูแลเด็กทุกข้อ ครอบครัวจึงควรได้รับการส่งเสริมให้แสดงบทบาทของตน และควรได้รับความรู้ในการเลี้ยงดูบุตรในทุกช่วงวัย เพื่อให้สามารถประเมินและกลั่นกรองข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการ และให้การเลี้ยงดูเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของบุตรได้ถูกต้องและเหมาะสมกับบริบทของตน โดยเฉพาะในช่วงปฐมวัยที่สมองทารกมีการพัฒนาอย่างมาก แนวทางการส่งเสริมบทบาทครอบครัวเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กตั้งแต่ระยะตั้งครรภ์จนถึงวัยก่อนเรียนมีดังนี้

1. ระยะตั้งครรภ์ เนื่องจากปัจจัยทางด้านมารดามีผลต่อน้ำหนักของทารกแรกเกิด จึงควรส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของมารดา (ประคอง ตั้งสกุล, 2561) โดยเฉพาะการรับประทานอาหารที่มีคุณภาพ การงดสารเสพติด การใช้ยาอย่างระมัดระวัง และการป้องกันการเจ็บป่วยจากโรคติดเชื้อที่อาจส่งผลให้เกิดความผิดปกติของทารกได้ (ชยวัฒน์ ผาติหัตถกรรม, 2563)

2. ระยะแรกคลอด ส่งเสริมให้ครอบครัวได้โอบกอดสัมผัส พุดคุย ปลอดภัย โอบกอดทารกเพื่อกระตุ้นประสาทสัมผัสและการทำงานของสมอง (Moore, Bregman, Anderson, & Medley, 2016) และควรเน้นให้ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ทารกเรียนรู้เกิดความรู้สึกปลอดภัย สามารถควบคุมตนเองได้ดีขึ้น และได้พัฒนาทักษะการตอบสนองอย่างเหมาะสม (นัยนา ฉิสะนันท์, จริญญา ทะรักษา, วีระศักดิ์ ชลไชยะ, สุรชาติย์ เอมเปรมศิลป์, และวินัดดา ปิยะศิลป์, 2560)

3. วัยหัดเดิน อธิบายให้ครอบครัวเห็นความสำคัญของการเปิดโอกาสให้เด็กได้มีการเคลื่อนไหวร่างกาย ฝึกหัดการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ และกล้ามเนื้อมัดเล็ก เช่น ฝึกหัดหยิบจับสิ่งของ ชีดเขียน และระบายสี (สุทธิษา มาลีเลิศ, จุฬาลักษณ์ สุตระ, สุพรรณิการ์ ศรีสุวรรณ, และปีทมา กิ่งแสง, 2559) และควรพูดคุยโต้ตอบกับเด็ก หรือทำกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องราวจากหนังสือภาพสำหรับเด็กเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาและสังคม

4. วัยก่อนเรียน การเล่นเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่สำคัญในการกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ของเด็กวัยนี้ จึงควรให้ความรู้แก่ครอบครัวในการเล่นกับเด็ก เช่น การเล่นตัวต่อบล็อก หรือการอ่านหนังสือ และการเล่านิทาน เด็กวัยนี้จะชอบตั้งคำถาม ครอบครัวควรตอบคำถามเหล่านั้น เพื่อกระตุ้นการคิดของเด็ก ทำให้เด็กมีกำลังใจในการเรียนรู้ (ยุวดี พงษ์สาระนันท์กุล และสุดาภรณ์ พยัคฆะเรือง, 2559)

ครอบครัวเป็นบุคคลสำคัญในการเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการของบุตร จึงควรเริ่มดูแลบุตรตั้งแต่วัยตั้งครรภ์ ระยะคลอด จนถึงวัยหัดเดินและวัยก่อนเรียน ซึ่งเป็นช่วงวัยที่มีการพัฒนาอย่างมาก การเอาใจใส่ด้านพัฒนาการของบุตรในระยะนี้ จะทำให้ครอบครัวสามารถประเมินบุตรได้อย่างรวดเร็ว และให้การช่วยเหลือได้ทันเวลาหากสงสัยว่าบุตรมีพัฒนาการล่าช้า

สรุป

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย เป็นประเด็นที่ทั่วโลกให้ความสำคัญ ด้วยความมุ่งหวังจะสร้างทรัพยากรบุคคลเพื่อพัฒนาประเทศชาติและสังคมให้มีความมั่นคง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงได้หาแนวทางพัฒนาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามแผนบูรณาการพัฒนาศักยภาพคนตามช่วงวัย แบบประเมินการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ที่ผู้แตงนำเสนอในบทความนี้ มีจุดประสงค์เพื่อใช้เป็นแนวทางประเมินกิจกรรมการส่งเสริมพัฒนาการที่เด็กปฐมวัยแต่ละคนควรได้รับ เพื่อให้มั่นใจได้ว่าการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยมีการบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถเห็นปัญหา อุปสรรคในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยเฉพาะบุคคล เพื่อเกิดประสิทธิผลที่ต้องการคือ เด็กไทยทุกคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ มีพัฒนาการสมวัยพร้อมที่จะเติบโตเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพของประเทศชาติต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมอนามัย. (2563). *รายงานประจำปีกรมอนามัย 2563*. สืบค้นจาก http://planning.anamai.moph.go.th/main.php?filename=Left_M2_3
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). *ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายและแนวปฏิบัติในการจัดการศึกษา และการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย*. สืบค้นจาก <https://moe360.blog/2020/09/23/early-childhood/>
- จิตอาวี ชาติมนตรี, ชมพูนุท แสงวิจิตร, จักรวาล เรณูรส, และวิชรัตน์ จุลบุตร. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการเลี้ยงดูของผู้ปกครองกับพัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียน อายุ 2-4 ปี ในเขตเทศบาลนครลำปาง จังหวัดลำปาง. *วารสารวิชาการสุขภาพภาคเหนือ*, 7(1), 102-116.
- จินตนา พัฒนพงศ์ธร, และวันนิสาห์ แก้วแข็งขัน. (2560). *รายงานการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการเด็กปฐมวัยไทย ครั้งที่ 6 พ.ศ. 2560*. สืบค้นจาก <https://www.cgtoolbook.com/books003/4/>
- ชยวัฒน์ ผาดิตถกรณ์. (2563). *ความสัมพันธ์และรูปแบบการตอบสนองทางภูมิคุ้มกันของทารกในครรภ์ที่ตรวจพบความผิดปกติของระบบประสาทและไขสันหลังกับการติดเชื้อไวรัสซิกา (ปีที่ 2)*. สืบค้นจาก <https://kb.hsri.or.th/dspace/handle/11228/5267?show=full>
- จิตติมา ชูใหม่. (2559). การเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กปฐมวัย. *วารสารหัวหินสุขใจไกลกังวล*, 1(2), 18-33.
- นัยนา ณีสะนันท์, จริญญา ทะรักษา, วีระศักดิ์ ชลไชยะ, สุชาติพิย์ เอมเปรมศิลป์, และวินัดดา ปิยะศิลป์ (บรรณาธิการ). (2560). *คู่มือสำหรับพ่อแม่เพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านการดูแลและพัฒนาเด็ก วัยเด็กเล็ก 0-3 ปี*. กรุงเทพฯ: ราชวิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย สมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย.
- นัยนา ภูลม, จินตนา วัชสินธุ์, และนุจรีย์ ไชยมงคล. (2561). นิเวศวิทยาครอบครัว: ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กวัยเตาะแตะ. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา*, 22(1), 18-36.
- ประคอง ตั้งสกุล. (2561). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะน้ำหนักตัวของทารกแรกเกิดต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*, 6(2), 113-122.

- ยูวดี พงษ์สาระนันท์กุล, และสุดาภรณ์ พัยคมเรือง. (2559). รูปแบบการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษา แก่เด็กอายุ 2-4 ปี โดยบิดามารดาหรือผู้ดูแล: กรณีศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก. *Journal of Nursing Science*, 34(2), 34-44.
- วิจิตร จันดาบุตร, วิทยา อยู่สุข, และวิโรจน์ เขมรัมย์ย์. (2561). การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการ เด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลสีวิเชียร อำเภอไทรโยค จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 13(1), 208-219.
- เสกสรรค์ ชานมณีรัตน์. (2560). การประเมินผลการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในจังหวัดเพชรบุรี. *วารสารแพทย์เขต 4-5*, 37(1), 66-77.
- สถาบันพัฒนาอนามัยเด็กแห่งชาติ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2560). *คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)*. สืบค้นจาก [http://hp.anamai.moph.go.th/ewtadmin/ewt/hp/article_attach/คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย\(DSPM\).pdf](http://hp.anamai.moph.go.th/ewtadmin/ewt/hp/article_attach/คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย(DSPM).pdf)
- สถาบันราชานุกูล กรมสุขภาพจิต. (2555). *แนวทางการพัฒนาคุณภาพระบบบริการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัย แรกเกิด-5 ปี ที่มีปัญหาพัฒนาการ*. สืบค้นจาก <https://th.rajanukul.go.th/สื่อเทคโนโลยีสถาบัน/2551-2555/>
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2562). *พระราชบัญญัติ การพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. ๒๕๖๒*. สืบค้นจาก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/056/T_0005.PDF
- สุทธิษา มาลีเลิศ, จุฬาลักษณ์ สุตระ, สุพรรณนิการ์ ศรีสุวรรณ, และปัทมา กิ่งเส็ง. (2559). *การศึกษาการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของนักเรียนชั้นอนุบาล 1/3 โรงเรียนต้นติวัตร์ โดยใช้กิจกรรมร้อยสร้างรูป*. การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ครั้งที่ 8: 2559 “การวิจัยและพัฒนา นวัตกรรมอย่างยั่งยืนสู่โลกาภิวัตน์”. สืบค้นจาก https://race.nstru.ac.th/home_ex/e-portfolio/pic/academy/25077303.pdf?1618599946
- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (2561). *คู่มือศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. สืบค้นจาก http://www.dla.go.th/work/e_book/eb6/eb6_3/3km5.pdf
- Bruchhage, M., Ngo, G. C., Schneider, N., D'Sa, V., & Deoni, S. (2020). Functional connectivity correlates of infant and early childhood cognitive development. *Brain structure & function*, 225(2), 669–681. <https://doi.org/10.1007/s00429-020-02027-4>
- California Department of Education. (2021). *The desired results development profile-school-age* (2015). Retrieved from <https://www.cde.ca.gov/sp/cd/ci/desiredresults.asp>
- Gromada, A., Rees, G., & Chzhen, Y. (2020). *Innocenti report card 16 worlds of influence understanding what shapes child well-being in rich countries*. Retrieved from <https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/Report-Card-16-Worlds-of-Influence-child-wellbeing.pdf>

- Ho, L.Y. (2007). *Child development programme in Singapore 1988 to 2007*. Retrieved from <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/18071596/>
- Hozt, R. L. (2006). *Brain development rate linked to IQ*. Retrieved from <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2006-mar-30-sci-brain30-story.html>
- Mangrue, P. R. (2019). The hurry child syndrome. *International Journal of Research In Paediatric Nursing, 1*(2), 11-12.
- McLeod, S. A. (2017). *Developmental Psychology*. Retrieved from <https://www.simplypsychology.org/developmental-psychology.html>
- Moore, E. R., Anderson, N. G. C., & Medley, N. (2016). *Early skin-to-skin contact for mothers and their healthy newborn infants*. Retrieved from <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/27885658/>
- Lancet. (2016). *Advancing early childhood development: from science to scale an executive summary for The Lancet's Series*. Retrieved from https://marlin-prod.literatumonline.com/pb-assets/Lancet/stories/series/e cd/Lancet_ECD_Executive_Summary.pdf
- World Health Organization [WHO] /The United Nations Children's Fund [UNICEF]. (2018). *Care for child development*. Retrieved from unicef.org